

O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA MILLIY TAOMLARGA OID IDIOMA VA IBORALAR TAHLILI

Akramova Nilufar A‘zamjon qizi

*Farg‘ona davlat universiteti 10.00.06-qiyosiy adabiyotshunoslik, chog‘ishtirma
tilshunoslik va tarjimashunoslik ixtisosligi bo‘yicha tayanch doktoranti*

Azaldan o‘zbeklarning milliy taomi sifatida mashxur bo‘lgan palovning turli viloyatlarda tayyorlanishi turlichadir. Ushbu milliy taom haqida eshitmagan inson bo‘lmasa kerak. Xalqimizning yaxshi kunlarida, to‘ylarda asosiy taom sifatida tortiladigan ushbu taom kelib chiqishi haqida bir qancha hikoyalar mavjud. Buyuk tabib Ibn Sino nimjon, zaif bemor keltirilganda unga mana shu taomni tayyorlab berishlarini, ushbu taom kuch-quvvaqt berishini ta’kidlagan. Shundan so‘ng palov milliy taomga aylangan degan tushunchalar mavjud. Til va madaniyatning uzviy chambarchas bog‘liqligi tufayli palov haqida maqol va idiomalar o‘zbek tilida talaygina. Ularda halollik, do‘stlik va mehr-oqibat kabi milliy qadriyatlarimizga xos xususiyatlar ifodalanadi. Bizning xalqimizda ertalab nahorgi osh degan tushuncha ertalab erkaklarga tortiladigan to‘y dasturxonini, undagi noz-ne‘matlar, milliy taomlar tushuniladi. Erkaklarga ishga ketishdan oldin tortiladigan ushbu paytdagi asosiy taom, albatta, palovdir.

O‘zbekistonga tashrif buyurgan va haqiqiy o‘zbek palovini ta’mini tatib ko‘rmagan mehmon o‘zbek madaniyatining mohiatini va mehmondo‘stligini anglamagan hisoblanadi. Ehtimol u hali bu yerda bo‘lgan emas.

O‘zbek palovi- bu sharqona taomlarni xush ko‘ruvchilar va shirin ovqatlarni qadrllovchilar taomidir. Dunyoda 100 dan ortiq palov tayyorlash retsepti mavjud bo‘lsada, O‘zbekistonda palov tayyorlash o‘zgachadir. O‘zbekistonning har bir mintaqasi o‘zining yagona palov tayyorlash retseptiga egadir. Ammo O‘zbekistonda palov taomining paydo bo‘lish tarixini ko‘pchilik bilmasa kerak.

Palov, osh so‘zining kelib chiqishi haqida Ibn Sino nomi bilan bogliq qadimiy afsona mavjud. Aslida palov osh so‘zi ichiga solinadigan masalliqning bosh harflaridan tuzilgan qisqartmadir: P- Piyoz, A-ayoz-sabzi, L-laxm-go‘sht, O-olio-yog‘, V-vet-tuz

1. O‘zing pishirgan osh —
Aylanib ich, o‘rgulib ich.
2. Osh kattadan, suv kichikdan.
3. Osh kelsa, yegin,
So‘z kelsa, degin.
4. Oshing halol boisa, ko‘chada ich.
5. Mehmonga osh qo‘y,
Ikki qo‘lini bo‘sh qo‘y.
6. Osh — mehmon bilan aziz.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

Ushbu maqol o'zbeklarning mehmondo'stligini, naqadar qo'li ochiqligini ifodalaydi. Osh mehmon kelganda yanada mazali va ajoyib bo'ladi deyish orqali ushbu maqoldagi tag ma'noga ahamiyat beriladi.

7. Osh — egasi bilan shirin.
8. Rizqli mehmon osh ustidan chiqar.
9. Maslahatli osh totli bo'lar.
10. Doshqozonda pishgan osh xom bo'lmas.
11. Betashvish bosh qayda,
Mehnatsiz osh qayda.

Mehnat ortidan keladigan pul, pishiriladigan taom osh sifatida ko'rsatilishi ushbu taomning universalligini, barcha viloyatlarda mavjud va barchaga birdek suyumli ekanligini ifodalaydi.

12. Gap bilan osh pishmas.
13. Ish bor yerda osh bor.
14. Ish desa, ayyor,
Osh desa, tayyor.
15. Yomonga osh berguncha,
Yaxshiga bosh ber.
16. Yomonga osh tortguncha,
Boshiga besh tort.
17. Omon bo'lsang, osh yersan,
Yomon yursang, tosh yersan.
18. Arazlagan bolaga osh totli.
19. Umringdan bir kun qolguncha, osh ye,
Pulingdan bir tiyin qolguncha, osh ye.
20. Bor belgisi osh bilan.
21. Bor bolasiga yetti osh berar.
22. Osh ham qarz, tosh ham.
23. Do'stsiz boshim — tuzsiz oshim.
24. Yosh kelsa — ishga,
Qari kelsa — oshga.

O'zbek xalqida osh konseptiga oid yuzdan ortiq maqol va idiomalar mavjud, ularda esa, do'stlik, hurmat, aqllilik, halollik, mardlik, jaydarilik, mehmondo'stlik kabi fazilatlar ulug'lanadi.

Angliya ko'p narsalar bilan bog'lanishi mumkin, shu jumladan ularning ingliz aksentlari, futbol o'yinlari, qora taksilar va qirol oilasi. Ammo milliy taom haqida nima deyish mumkin? Ko'pgina ingliz taomlaridan qaysi biri haqiqatan ham milliy taom ekanligi haqida juda ko'p tortishuvlar mavjud. Angliyaning madaniy xilma-xilligi ma'lum bir taomni milliy taom deb hisoblashga imkon bermaydi. Bir nechta ovqatlar ko'pincha Angliyaning milliy taomlari, shu jumladan mol go'shti, puding, qovurilgan va banger va mash. Chicken tikka masala ham Angliyaning milliy taomlaridan biri hisoblanadi. Bu erda Angliyaning milliy taomlari deb hisoblanishi mumkin bo'lgan ba'zi taomlar.

Chicken Tikka Masala

Tovuq tikka masala nafaqat Angliyada, balki butun Buyuk Britaniyada mashhur taomdir. Ushbu taom tovuq tikka deb nomlanuvchi qovurilgan marinadlangan tovuq bo'laklaridan iborat. Tovuq yogurtda marinadlanadi, so'ngra tandirda pishiriladi va masala sousida xizmat qiladi. Tovuq tikka-bu Hind taomidir va unga sous faqat inglizlarning istaklarini qondirish uchun qo'shiladi. Tovuq tikka masala uchun standart retsept mavjud emas, chunki 48 ga yaqin retseptlar mavjud. Ushbu taom Britaniyadagi Janubiy Osiyo hamjamiyatidan kelib chiqqan bo'lishi mumkin. Tovuq tikka masala Angliya bo'ylab deyarli barcha restoranlarda xizmat qiladi. Tandirda mol go'shtini qovurish orqali tayyorlangan qovurilgan mol go'shti Angliyada madaniy ahamiyatga ega bo'lgan mashhur taomdir. Qovurilgan mol go'shti sendvichlari marul, sovuq qovurilgan mol go'shti, pomidor, non va xantaldan iborat. Qovurilgan mol go'shti nafaqat Angliyada, balki Kanada, yangi Zelandiya va Avstraliya kabi sobiq Britaniya koloniyalarida ham keng tarqalgan yakshanba kuni kechki ovqat hisoblanadi.

YouGov tomonidan 2025 yilda o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, Britaniyaning eng mashhur taomlari baliq va chiplar bo'lib, britaniyaliklarning 89 foizi ularga yoqishini aytishadi, keyin qovurilgan tovuq go'shti. Apple crumble va Victoria sponge eng mashhur shirin taomlar, Banoffee pirogi esa eng kam mashhur hisoblanadi.

Bundan tashqari inglizlar uchun eng sevimli mahsulot kartoshkadir va kartoshka bilan bog'liq idioma va maqollarga ularning tilida ko'plab duch kelamiz.

- Couch potato
- Bu ko'p vaqtini o'tirib, televizor tomosha qiladigan odam. Bu odam dangasa va harakatsiz.

She wants to date a man who loves to travel and explore, not a couch potato.

U sayohatni yoqtiradigan inson bilan uchrashishni orzu qiladi, televizor ko'rib o'tiradigan dangasani emas.

Hot potato

Bu muammo yoki vaziyat, uni hal qilish qiyin va yoqimsiz. Bu munozarali savol yoki muammo bo'lishi mumkin, u bilan shug'ullanadigan har bir kishi uchun yoqimsiz yoki xavfli oqibatlariga olib keladi. Hech kim kuyishni xohlamaydi. Hech kim bu bilan shug'ullanishni xohlamaydi, chunki uni hal qilish qiyin. Ko'pincha u bir kishidan ikkinchisiga o'tadi. Masalan:

The issue has become a political hot potato.

Masala jiddiy siyosiy muammoga aylandi.

- Small potatoes

Kam ahamiyatga ega inson yoki narsa.

Last week's storm was small potatoes compared to the blizzard we had two years ago.

O'tgan hafta dovuli ikki yil oldingiga qaraganda juda kuchli bo'lmadi.

- Mouse potato

Bu komputerga juda ko'p vaqt sarflaydigan odam. Bu idioma couch potato iborasidan kelib chiqqan. Bu avlod televizor oldida ko'p vaqt o'tkazmaydi. Misol:

I've turned into a regular mouse potato.

Men doimiy kompyuterdan foydalanuvchi insonga aylanib qoldim.

Xulosa

Barcha tillarda o'z milliy urf-odatlarini, kundalik turmush tarzi tilde aks etadi va albatta ushbu jarayon yillar davomida sodir bo'ladi. Bularning barchasining ushbu kungacha bo'lgan shakllanish tarixi mavjud. Lingvokulturologiya va inson badiiy tili uzviy bog'liq, ularning bir-biriga ta'siri inson omili yordamida amalga oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbek xalq maqollari. – Toshkent: Gafur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009. – 127b.
2. Бердиёров Х., Расулов Р. Ўзбек тилининг паремнологик луғати. – Тошкент: Ўқитувчи, 1984.
3. Жўраева Б. Мақолларнинг лисоний мавқеи ва маъновий-услубий кўлланилиши: Филол.фанлари номзоди дисс. – Тошкент, 2002. – 136 б.
4. Ayto, John. The Glutton's Glossary, a Dictionary of Food and Drink Terms. Routledge, New York, NY, 1990.
5. Giora, Rachel. On Our Mind. Salience, Context, and Figurative Language. Oxford University Press, New York, NY, 2003.
6. Knowles, Elizabeth, editor. The Oxford Dictionary of Phrase and Fable. Second Edition. Oxford University Press, New York, NY, 2005, 2006.
7. Pinnavaia, Laura. Sugar and Spice ... Exploring Food and Drink Idioms in English. Polimetrica, Corso Milano, Italy, 2010.
8. Terban, Marvin. Giulio Maestro, illustrator. Mad as a Wet Hen and Other Funny Idioms. Clarion Books, New York, NY, 1987.
9. Judith Siefring. Oxford Dictionary of Idioms. Oxford University Press – 2004
1974
10. Dictionary of Oxford Online Wisdom Online Dictionary
11. Comparison of food-related idioms in English and Uzbek Nashirova Shakhnoza Burievna Associate Professor, Karshi State University, PhD, Uzbekistan Received: 28 January 2025; Accepted: 28 February 2025; Published: 31 March 2025